

підсвідомого. В оволодінні майбутніми вчителями музики майстерністю гри на фортепіано музика Й.С.Баха займає особливе місце: робота над його поліфонічними творами є дуже важливою частиною формування їхніх професійних навичок. На протязі всієї фахової підготовки студенти музично-педагогічних факультетів мають поглиблювати знання та розуміння музично-символічної мови Й.С.Баха. Це допоможе їм досягнути внутрішню сутність музики композитора, виявити в ній філософський, релігійний та етичний смисл і дозволить створювати власні інтерпретації його творів на високому рівні правдивості.

Література

1. Захарова О.И. Риторика и западно-европейская музыка XVII – первой половины XVIII века. – М.: Музыка, 1983. – 76с.
2. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. – 3-е изд. – М.: Музыка, 1982. – 196с.
3. Носина В.Б. Символика музыки И.С.Баха и её интерпретация в «Хорошо темперированном клавире». – М.: Музыка, 1991. – 54с.
4. Софронова Л.А. Поэтика славянского театра XVII–XVIII веков. – М.: Наука, 1981. – 262с.
5. Швейцер А. Иоганн Себастьян Бах. – М.: Музыка, 1965. – 725с.
6. Яворский Б.Л. Статьи, воспоминания, переписка. – М.: Сов. композитор, 1972. – 711с.

УДК 37.011.3-051:78

Костюков В. В.

ПЕДАГОГІЧНИЙ АРТИСТИЗМ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

В статье рассматривается педагогический артистизм учителя музыки как научная проблема и важное профессиональное качество личности, способствующее успешной самореализации и решению профессионально-творческих задач.

Ключевые слова: педагогической артистизм, педагогическо-артистическое мастерство, творческая деятельность учителя музыки.

The article is devoted to the pedagogical artistry of music teacher as a scientific problem and an important personality trait, that assists to successful self-fulfilling and determination of professional-creative assignments.

Keywords: pedagogical artistry, pedagogical and artistic skills, creative activity of music teacher.

Головною метою будь-якого виховання і освіти є гармонійно і всебічно розвинена особистість. Динамічний характер сучасного життя висуває підвищені вимоги до людської особистості. На сьогоднішніх студентів, майбутніх вчителів, покладена велика відповідальність - виховати покоління нового ХХІ століття, і від них багато в чому залежить - яким йому бути. За складністю вирішення проблем, поліфункціональних особистісних якостей, за ступенем відповідальності покладених суспільством на вчителя завдань, його професія є однією з найважчих і найблагородніших. За своєю творчою сутністю вона спрямована на вдосконалення найголовнішого на Землі - Людини.

Актуальним в сучасній педагогічній освіті стає вивчення умов для найбільш повного розкриття творчого потенціалу студентів, залучення їх в творчу діяльність, яка є основою їх професійного зростання, розвитку та вдосконалення. При вивченні педагогічної творчості та активізації ролі вчителя в педагогічному процесі виникає проблема формування педагогічного артистизму - важливої професійної якості особистості, що сприяє успішній самореалізації та вирішенню професійно-творчих завдань. Від сучасного педагога вимагається не тільки досконале володіння предметом, який він викладає, не тільки

володіння педагогікою, сучасною дидактикою, педагогічною психологією, але і певною мірою володіння артистизмом, мистецтвом акторської майстерності. Відтак цілеспрямоване формування педагогічного артистизму особистості майбутнього вчителя у музично-виконавському навчанні стає науковою проблемою.

За останні роки з'явилась значна кількість робіт, присвячених даній тематиці. Вони виконані на прикладі педагогічної діяльності і містять різноманітність трактувань поняття «артистизм». У дослідженнях воно розглядається як особистісно-адаптаційний комплекс (Д.Белухін); як необхідний компонент спілкування (Л.Баренбойм); як компонент художньо-комунікативних умінь педагога-музиканта (Л.Майковська); як показник професійної комунікативної компетентності (А.Підгірна).

"Артистизм дій" Л.Майковська [3] розглядає як особливу якість особистості педагога-музиканта, узагальнену специфічну здатність, що дозволяє успішно здійснювати художньо-комунікативну діяльність на уроці музики.

Артистизм, як педагогічна проблема став предметом дослідження дисертації Н.Плешкової [4]. Дослідження поняття "комунікативна компетентність" і характеризує його як інтегративну професійну якість, що сприяє розвитку таких здібностей як креативність, композиційність та інтерперсональність мислення, емоційність, експресивно-мовні і сугестивні здібності, здатність до саморегуляції.

Педагогічно-артистичні уміння, як складова частина педагогічної техніки в процесі університетської підготовки, розглядаються в дослідженні Д.Белухіна. Автор підкреслює важливість формування цих умінь у майбутніх учителів як необхідного компонента спілкування. Оволодіння елементами педагогічної техніки в рамках педагогічного університету пропонується у формі особистісно-адаптаційного комплексу [1].

Необхідність злиття артиста і педагога в одній особі підкреслюється в монографії С.Казачкова. На думку автора, суміщення цих двох іпостасей - справа далеко не проста, вимагає свідомої установки і досвіду, це не механічна процедура, а вольовий акт, який необхідно щоразу здійснювати заново.

У педагогіці, як і в художній творчості, важливе і безпосередньо впливове значення має особистість творця. До художньо-творчої діяльності педагогічний процес наближає "факт значущості особистості педагога в самому творчому педагогічному процесі, його суб'єктивних прагнень і особистісних проявів у безпосередній діяльності. Цей момент робить педагогічний процес ближче за сутністю до явищ художньої творчості. Безпосередній творчий процес реалізується через людську особистість, де її психофізіологічна природа виступає певною системою виразних засобів".

Педагогічний артистизм та майстерність - категорії єдиного порядку, тісно взаємопов'язані між собою. Майстерність завжди виявляється в діяльності. У педагогічній енциклопедії майстерністю називається високе мистецтво виховання і навчання. А.Щербаков розуміє майстерність як синтез наукових знань, умінь і навичок методичного характеру і особистих якостей вчителя. Таким чином, в поняття майстерності вводяться особистісні якості вчителя, а процес опанування майстерності відбувається саме на особистісному рівні.

Прояв майстерності полягає в успішному вирішенні професійно-педагогічних завдань і високому рівні організації навчально-виховного процесу. Суть майстерності - в тих якостях особистості вчителя, які породжують цю діяльність і сприяють її успішності. Ці якості проявляються тільки в професійних уміннях, а й в сукупності певних властивостей особистості, її позиції, які дозволяють педагогу творчо і продуктивно діяти. Оскільки сутність майстерності педагога є визначальною особливістю його особистості, його громадянська позиція, високий професіоналізм, розуміння сутності педагогічної майстерності стає можливим лише з позицій особистісно-діяльнісного підходу.

І.Зязюн [2] розуміє під майстерністю комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності. До них він відносить наступні: гуманістичну спрямованість діяльності вчителя; професійні знання; педагогічні здібності; педагогічну техніку. Педагогічна майстерність, на його думку, є самоорганізуючою системою у структурі особистості, де системоутворювальним фактором

виступає гуманістична спрямованість, що дозволяє доцільно вибудовувати педагогічний процес.

Професійні знання служать підставою, фундаментом розвитку професійної майстерності педагога, що дають йому осмисленість, ґрунтовність і забезпечують рівень професіоналізму та цілісність самоорганізуючої системи. Важливою особливістю професійного педагогічного знання є його комплексність, тобто вміння синтезувати досліджувані науки. Ще одна особливість професійних знань - їх особистісна забарвленість, що виявляється в здатності викладати їх як свій погляд на світ. Необхідно відзначити, що накопичення професійних знань не забезпечує швидкості оволодіння майстерністю.

Професійна педагогічно-артистична майстерність удосконалюється в процесі подолання труднощів, коли відбувається мобілізація всіх сфер психіки особистості: свідомості, волі, емоцій. Швидкість вдосконалення майстерності забезпечують здібності, які вказують на особливості протікання психічних процесів і сприяють успішності педагогічної діяльності.

Відповідно до точки зору І.Зязюна, в оволодінні акторською майстерністю вирішальну роль відіграють природні задатки педагога і здатність удосконалювати свій таланти, накопичений в процесі навчання, виховання та практичної діяльності. Він вказує на шість провідних здібностей особистості до педагогічної діяльності: комунікативні (схильність до людей, доброзичливість, товариськість); перцептивні: спостережливість, емпатія, інтуїція; динамізм особистості (здатність до вольового впливу і логічного переконання); емоційна стійкість - здатність володіти собою; оптимістичне прогнозування; креативність - здатність до творчості.

До характеристик, що сприяють якісному зростанню педагогічної майстерності відносяться: спрямованість уваги при подоланні труднощів, насамперед, на причину, яка їх породила; аналітична розумова робота, спрямована на діагностику труднощів і вибір послідовних дій для їх подолання; розвиток емоційного діапазону та емоційної гнучкості; доцільний пошук реальних можливостей, стимулювання ініціативи серед учасників колективу.

Творчу діяльність вчителя музики не можна розглядати поза творчої природи мистецтва і поза загально-педагогічної діяльності. Педагогічне мистецтво часто називають театром одного актора, тому майбутньому вчителю необхідно знати принципи театральної дії, закономірності, в оволодінні основами педагогічно-артистичної майстерності.

С.Гіппіус перераховує такі складові елементи органічної дії стосовно до вправ, що формують педагогічно-артистичну техніку вчителя на уроці і актора в сценічних умовах: сприйняття навколишнього середовища органами чуття, пам'яті вражень, внутрішнього бачення, уяви і фантазії; безперервна мисленнєво-словесна сторона дії; спрямоване зосередження уваги; розосередження уваги і її переключення; пам'ять фізичних дій, м'язовий контроль фізичних напруг; взаємозв'язок і взаємодія з партнером, спілкування, ставлення до нього; дія з предметом і ставлення до нього; темпоритм дії і зміна темпоритму; оцінка подій і фактів; логіка, послідовність і завершеність безперервного ланцюжка окремих елементарних дій; продуктивність дії (її усвідомлена мета, відчуття правди і віри в реальність вигадки).

Педагогічно-артистична майстерність - це здатність перебудовуватися з найменшою витратою нервової енергії, акторська майстерність - паралель творчого робочого самопочуття вчителя з творчим самопочуттям актора за системою К.Станіславського, бачення учнів "зсередини", контроль за собою, зняття "м'язових затисків", "м'язова свобода".

Звернемося до найбільш близького педагогічному, визначення акторського таланту: "Мистецтво актора дуже складне і данні, якими актор оволодіває глядачем різноманітні: заразливість, особиста чарівність і привабливість, правильність інтуїції, дикція, пластичність і краса і ефектність жести, здатність до характерності, праця, любов до справи, смак тощо". Таким чином, невіддільною рисою таланту ми можемо назвати працездатність.

К.Станіславський називав талантом "щасливу комбінацію багатьох творчих здібностей людини в поєднанні з творчою волею" [5]. До творчих здібностей актора театральний педагог-реформатор відносив наступні: "спостережливість, вразливість, пам'ять (афективна), темперамент, фантазія, уява, внутрішній і зовнішній вплив, перевтілення, смак, розум,

почуття внутрішнього і зовнішнього ритму і темпу, музикальність, щирість, безпосередність, самовладання, винахідливість, сценічність тощо". Крім них потрібні також "виразні дані, щоб втілювати талант: потрібен яскравий голос, виразні очі, обличчя, міміка, лінії тіла, пластика тощо". Вся його система побудована на живому акторському досвіді, на аналізі цього досвіду і на його вдосконаленні: "Відношення себе до артистичної кар'єри - це, насамперед, розкриття свого серця для найширшого сприйняття життя".

Доцільно зазначити, що К.Станіславський постійно думав про особистість творця, адже від того, чим він живе, залежить вибір репертуару, задум, знаходження та визначення надзавдання, яке включає в себе неодмінне прагнення до усвідомлення свого життя, свого мистецтва, своєї мети.

Подібність діяльності актора і вчителя підтверджують наступні елементи: реалізація однієї і тієї ж соціальної функції виховання; дія, як основа матеріалу педагогічного та акторського мистецтва; специфіка особистого впливу на аудиторію; єдність фізичного і психологічного; звернення до магічного "якби" (термін К.Станіславського), як джерела уяви; наявність у діяльності інтуїції; імпровізаційність самопочуття; необхідність власної самостійної і вільної творчості як основи мистецтва.

Виходячи з усього вищесказаного, можна зробити висновок, що педагогічний артистизм - це не тільки здатність до перевтілення, а цілісна система особистісних якостей, що сприяє вільному самовираженню особистості. Тим самим, особистість як би створює себе заново. Цей процес включає в себе не тільки задум, але і втілення цього задуму. Успішність його залежить від глибини підготовчої роботи й від високого ступеня сформованості особистості.

Література

1. Белухін Д.О. Основи особистісно-орієнтованої педагогіки. - М., 1996. -317 с.
2. Зязюн І.А. Основи педагогічної майстерності. - К.: Наук, думка, 1989. - 303 с.
3. Майковська Л.С. Артистизм вчителя музики: науковий посібник; Моск. держ. ун-т культури та мистецтв. – 2 вид., доп. – М., 2005. - 74 с.
4. Плешкова Н. І. Формування артистизму у дітей молодшого шкільного віку. – М., 2007. – 67 с.
5. Станіславський К.С. Робота актора над собою - М.: Артист. Режисер. Театр., 2003. - 472 с.

УДК 378.147: 78: 781.65

Павленко О. М

ДЖАЗОВА ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ВМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статье освещены характерные особенности творческих умений. Раскрывается специфика джазовой импровизации как вида творческой деятельности. Освещаются факторы создания джазовой импровизации. Раскрываются особенности влияния джазовой импровизации на развитие творческих умений будущего учителя музыки.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, творчество, творческие умения, джазовая импровизация, профессиональная подготовка.

The article highlights the specific creative skills. It reveals the specifics of jazz improvisation as a form of creative activity. Highlights the factors creating jazz improvisation. Reveals the peculiarities of jazz improvisation on the development of creative skills of the future music teacher.

Keywords: future music teacher, creativity, creative skills, jazz improvisation, professional training.